

شیوه‌های مدیریت انتظامی
مبارزه با قاچاق مشروبات الکلی
«مطالعه موردي شهرستان سقز»

جمال سلمانی^۱

---

۱. کارشناس ارشد مدیریت انتظامی

چکیده

قاچاق مشروبات الکلی با مورد هجوم قرار دادن ارزش‌های دینی و فرهنگی و امنیت عمومی جامعه، تهدیدی جدی برای پایه‌های اجتماعی، سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و امنیت ملی به حساب می‌آید. تحقیق حاضر با هدف بررسی شیوه‌های مدیریت انتظامی مبارزه با قاچاق مشروبات الکلی در شهرستان سقز انجام گرفت. فرضیه‌های تحقیق از نظریه‌ها و دیدگاه‌های علمی مدیریت، پلیس و دیدگاه‌های مدیریت انتظامی استخراج شد. جامعه آماری تحقیق شامل ۱۶۰ نفر پرسنل نیروی انتظامی خبره در سطح ستاد فرماندهی استان کردستان و کارکنان و مسئولان آگاه به موضوع در ادارات گمرک و مبارزه با قاچاق کالا و ارز بود. برای تحلیل داده‌ها، از آماره‌های تک متغیری و آزمون‌های تی تک‌نمونه‌ای و رتبه‌ای فریدمن استفاده شد. نتایج توصیفی نشان داد که اکثر پاسخگویان بر این اعتقاد بوده‌اند که موارد «پیش‌بینی»، «مقابله»، «کترل» و «پیشگیری» به ترتیب می‌توانند از شیوه‌های مهم مدیریت انتظامی در مبارزه با قاچاق مشروبات الکلی در شهرستان سقز باشند. نتایج استنباطی نشان داد که تمامی شیوه‌های مدیریت انتظامی مطرح در این مطالعه، می‌توانند بیش از حد متوسط در مبارزه با قاچاق مشروبات الکلی نقش داشته باشند. همچنین، در راستای فرضیه اصلی تحقیق نتایج نشان داد که شیوه‌های مدیریت انتظامی مبارزه با قاچاق مشروبات الکلی در شهرستان سقز به میزانی متفاوت اثرگذار هستند و این شیوه‌ها به ترتیب اهمیت عبارتند از: ۱) استراتژی پیش‌بینی، ۲) استراتژی مقابله، ۳) استراتژی کترل، و ۴) استراتژی پیشگیری.

واژگان کلیدی: مدیریت انتظامی، شیوه‌های مدیریت انتظامی، قاچاق، مشروبات

(*) الکلی، کردستان، شهرستان سقز.

برای استناد

تهران

سال اول

شماره سوم

تازه‌سازان

۱۴۶

۱۴۶

مقدمه

قاچاق کالا بخش قابل توجهی از منابع جامعه را به خود اختصاص داده و در کنار پیامدهای کوتاه‌مدت، حیات اقتصادی آینده کشور را به شدت تهدید می‌کند. قاچاق کالا یک مسأله اجتماعی^۱ است. مسأله اجتماعی عبارت است از وضعیتی که به نظر تعدادی از افراد جامعه، چه آنان که درگیر مسأله‌اند یا افراد دیگر که مبتلا به مسأله نیستند، مایه سختی تلقی می‌شود، هرچند امکان بهبود داشته باشد. مسأله اجتماعی، هم شامل موقعیت عینی و هم تفسیر ذهنی از وضعیت اجتماعی است که جامعه را در حالت بحرانی قرار می‌دهد. مسأله اجتماعی، شامل بزهکاری نوجوانان، جرم، الکلی بودن مزمن، خودکشی، اختلال روانی، طلاق، تبعیض قومی و گروهی، کمبود مسکن، بیکاری، اعتیاد به مواد مخدر، قاچاق کالا و ... می‌شود (گولد و کولپ، ۱۳۸۴: ۷۷۴). عوامل متعددی بر پیدایش و گسترش این مسأله (قاچاق کالا) اثر دارد یا به گونه‌ای آن را تسهیل می‌کند. اوضاع سیاسی- امنیتی همسایگان، سودآوری قاچاق، طولانی بودن تشریفات و هزینه بالای واردات کالا، رشد سریع تجارت جهانی و تحولات تکنولوژیک، عدم نظارت کافی بر برخی از مناطق آزاد، سهل‌الوصول بودن دستیابی به منابع قاچاق، بیکاری و فقر در مناطق مرزی، قاچاق در پوشش ترانزیت، کالای همراه مسافر، وضع اقتصادی و تجاری همسایگان، نظام ارزی ناکارآمد داخلی، وجود انحصارها و فضای رانی، اتحاد استراتژی توسعه صادرات در کشورهای در حال توسعه، ورود موقت کالا، تبلیغات، فرهنگ مصرف، سنت قاچاق، تردد مرزنشینان و ... از عوامل شکل‌گیری و گسترش قاچاق به حساب می‌آیند (وطن‌پور، ۱۳۸۷: ۷۱). مسأله قاچاق علاوه بر آثار سوء اقتصادی، به عنوان یک چالش اقتصادی و اجتماعی در حوزه‌های منطقه‌ای، ملی و بین‌المللی حائز اهمیت است. رواج این مسأله، هم عامل بازدارنده توسعه است و موجب اختلال در اجرای برنامه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی دولتی شده و کاهش رشد اقتصادی و رکود را به همراه می‌آورد، و هم بسته به

بعد و قوع کالای قاچاق، موجود مسائل و مشکلات اجتماعی و فرهنگی فراوان در جامعه است. قاچاق کالا شامل دو بخش است؛ یکی قاچاق کالاهای ممنوع، یعنی کالاهایی که صادرات و واردات آن‌ها ممنوعیت شرعی و قانونی دارند؛ نظیر مواد مخدر، اسلحه و مشروبات الکلی. دیگری قاچاق کالاهای مجاز و مجاز مشروط، که شامل کالاهایی است که صادرات و واردات آن‌ها با رعایت ضوابط قانونی امکان‌پذیر بوده، اما به دلیل رعایت نکردن ضوابط قانونی، قاچاق تلقی می‌شوند (ابراهیم‌زاده آسمین و عباسیان، ۱۳۸۹: ۱۱۵). موضوع این تحقیق، بخش اول کالاهای قاچاق، یعنی کالاهای ممنوع و از نوع مشروبات الکلی است.

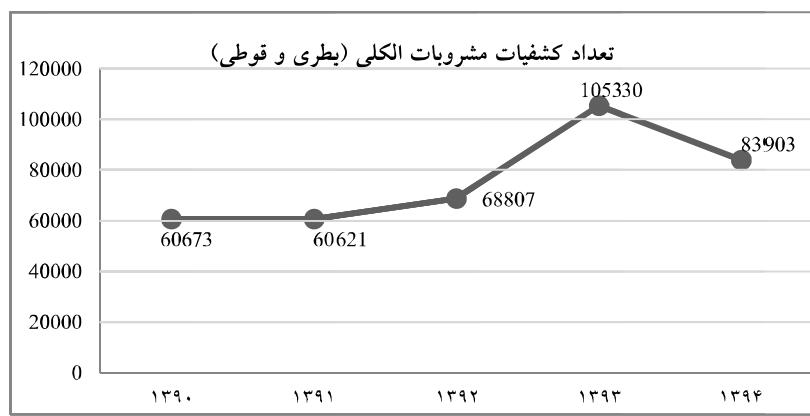
بیان مسئله

قاچاق کالا عبارت است از نقل و انتقال‌های مخفیانه کالا از خارج به داخل یا از داخل به خارج کشور، بدون توجه به مقررات مربوط. در واقع، قاچاق نوعی تجارت نامطلوب کالاست که قوانین و مقررات حاکم بر داد و ستد کالاهای را دور می‌زند و اقتصاد کشور را از مسیر صحیح آن منحرف و دستیابی به هدف‌ها و برنامه‌های توسعه اقتصادی را با اختلال و دشواری مواجه می‌سازد (رحیمی و دیگران، ۱۳۸۹: ۴۶). در تعریفی می‌توان گفت که، «قاچاق هرگونه فعالیت غیرقانونی در امر واردات، صادرات، خرید، فروش، تولید، توزیع، حمل و نگهداری کالا و ارز» می‌باشد (رحیمی و دیگران، ۱۳۸۹: ۴۹). قاچاق کالا از جمله پدیده‌های عرضی ناشی از سیاست‌های اقتصادی دولت‌ها در تنظیم بازار و تجارت بین‌المللی است. نه جرم قاچاق از جرائم ذاتی است و نه قاچاق بودن کالا و وصف ذاتی آن. در آزادی تجارت کالا که هیچ‌گونه محدودیتی بر واردات و صادرات و عرضه آن وجود نداشته باشد، قاچاق معنا و مفهوم پیدا نمی‌کند. پدیده قاچاق از زمانی ظهر و بروز پیدا می‌کند که به‌منظور حمایت از **(*)** تولید کنندگان داخلی، ایجاد اشتغال، کنترل و نظارت بر کالاهای وارداتی، تشویق سرمایه‌گذاری، کسب درآمد، حفظ مصالح و امنیت عمومی، حفظ سلامتی و بهداشت

دوماهنامه اقتصاد پژوهان ◆ سال اول ◆ شماره سوم ◆ تابستان ۱۳۹۳

عمومی و یا در جهت حفظ ارزش‌های جامعه، واردات و صادرات کالا و ارز و خرید، فروش یا توزیع آن را تحت ضوابط و مقررات خاص قرار دهند (رحیمی و دیگران، ۱۳۸۹: ۴۹). بنابراین، نمی‌توان برای قاچاق قدمتی به عمر بشر قائل شد. هرگاه واردات، صادرات، خرید، فروش و عرضه کالایی تحت مقرراتی خاص درآید، هرگونه فعل و اتفعال مخفیانه و غیرقانونی که به دور از دید نهادهای مجری قانون در آن مورد انجام شود، قاچاق محسوب می‌گردد. بنابراین، مصاديق قاچاق بر حسب مقتضيات اجتماعی و سیاست‌های اقتصادی از زمانی به زمان دیگر متفاوت می‌باشد (هفتنه‌نامه سیروان، شماره ۵۰۹: ۷). البته میزان ارتباط انواع کالاهای مشمول مقررات، با هنجارهای اجتماعی و مقتضیات حکومتی یکسان نیست. ممنوعیت یا محدودیت معاملات برخی اشیاء و اقلام مثل مشروبات الکلی و سلاح و مهمات، به لحاظ ارتباط عمیق‌تری که با اعتقادات مذهبی و آرامش و امنیت عمومی دارد، از ثبات بیشتری برخوردار است. در کشوری مثل ایران که نظام اسلامی در آن حاکم است، هر قسم معامله مشروبات الکلی به کلی ممنوع است. تجارت سلاح و مهمات به لحاظ مصالح امنیتی فقط در انحصار دولت است. بنابراین، مبنای نظری و ماهیت تمام مصاديق جرم قاچاق یکسان نیست. زیرا نه تنها وضع مقررات در مورد این‌گونه اشیاء و اقلام صرفاً تابعی از سیاست‌های اقتصادی نیست، بلکه قاچاق این‌گونه کالاهایی است که قاچاق آن جرائم ذاتی به شمار آورد. مشروبات الکلی جزو آن دسته از کالاهایی است که قاچاق آن با مصالح و امنیت عمومی جامعه منافات دارد. در واقع، قاچاق مشروبات الکلی در زمرة جرائم ذاتی قرار دارد، زیرا ارتباط اقلامی چون مشروبات الکلی با هنجارها و ارزش‌های جامعه و در سطحی وسیع امنیت عمومی، به حدی است که در قانون هر قسم تجارت آزاد با آن اعم از واردات، صادرات، خرید، فروش، حمل و نگهداری آن ممنوع شده و اعمال این مقررات نه فقط بر تجار و کسبه، بلکه بر همه مردم کشور اعمال می‌شود. قاچاق مشروبات الکلی، نه تنها موجبات خروج بخش عظیمی از سرمایه‌های مادی جامعه را فراهم می‌آورد، بلکه با مورد هجوم قرار دادن ارزش‌های

دینی و فرهنگی و امنیت عمومی جامعه، تهدیدی جدی برای پایه‌های اجتماعی، سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و امنیت ملی به حساب می‌آید. پدیده قاچاق علی‌الخصوص قاچاق کالا و مشروبات الکلی به کشورهای اسلامی با فرهنگی اصیل همچون کشور ما ایران، همواره در دو سه دهه اخیر یکی از دغدغه‌های مهم و پیچیده مسئولان دولتی، انتظامی و سیاسی بوده است (اشرفی، ۱۳۸۶: ۶). شهر سقز واقع در استان کردستان به‌دلیل قرار گرفتن در موقعیت مرزی و بافت جمعیتی و هم‌جواری با کردستان عراق، یکی از مناطق کانون و هدف قاچاق مشروبات الکلی بوده است. با توجه به تحقیقات و بررسی‌های انجام شده و اذعان مسئولان انتظامی استان، حجم قابل توجهی از قاچاق مشروبات الکلی در این شهرستان انجام می‌گیرد. آمار و ارقام کشفیات مشروبات الکلی در این شهرستان حکایت از افزایش نسبی قاچاق این کالا در طی پنج سال اخیر دارد (شکل ۱-۱). گسترش روزافزون این مسأله، نه تنها مسائل اجتماعی و فرهنگی فراوانی به‌همراه می‌آورد، بلکه تلاش‌های برنامه‌ریزان و مسئولان استانی و مملکتی را در ابعاد مختلف تحت الشعاع قرار داده و توانایی‌ها و امکانات سرمایه‌های مملکت را که می‌بایست در جهت رشد و توسعه و عمران و آبادانی مملکت هزینه و به کار گرفته شود، بیهوده هدر می‌دهد.

شکل ۱. تعداد کشفیات مشروبات الکلی (بطری و قوطی)
در شهرستان سقز از سال ۱۳۹۰ تاکنون

امروزه این واقعیت ثابت شده است که برای پیشگیری و حل مسائل اجتماعی از جمله قاچاق مشروبات الکلی، تنها راه حل‌ها و برخوردهای قهری و فیزیکی چاره‌ساز نیست، بلکه حل این مسئله در درجه اول منوط به شناخت علمی و سیستماتیک آن‌ها و سپس، ارائه راه‌کارها و شیوه‌های کاربردی و پیشگیرانه از بطن این شناخت هاست. از طرف دیگر، با توجه به اینکه در کشور ما بخش عمدۀ وظایف تأمین امنیت، تحکیم نظم و اجرای قانون و عدالت بر عهده نیروی انتظامی است (امین‌صارمی و دیگران، ۱۳۹۴: ۲۲)، و در حالی که مدیریت انتظامی به مجموعه اقداماتی اطلاق می‌شود که مأموریت نیروی انتظامی در چهارچوب وظایف قانونی برای پیشگیری و مقابله با جرائم، پرقراری نظم و امنیت و تعقیب و دستگیری مجرمان انجام می‌دهد تا استقرار نظم و امنیت و آسایش فردی و اجتماعی در جامعه تحقق یابد (گل‌محمدی خامنه، ۱۳۷۹: ۳۱)، شناخت شیوه‌های مدیریت انتظامی مقابله با ورود قاچاق مشروبات الکلی مسئله‌ای مهم و شایسته بررسی علمی است. لذا، تحقیق حاضر در راستای بررسی و شناخت شیوه‌های مدیریت انتظامی مبارزه با قاچاق مشروبات الکلی در شهرستان سقز صورت می‌گیرد و سؤال اصلی رو در روی پژوهش آن است که: شیوه‌های مدیریت انتظامی مبارزه با قاچاق مشروبات الکلی در شهرستان سقز کدامند؟ و تا چه اندازه اثری خش هستند؟

پیشینه پژوهش و مبانی نظری

در سال‌های اخیر، تحقیقات زیادی در ارتباط با علل و عوامل مؤثر بر قاچاق کالا، پیامدهای قاچاق کالا و راهکارهای جلوگیری از قاچاق کالا انجام گرفته است. یوسفوند و خانی (۱۳۹۲) در مقاله‌ای تحت عنوان «بررسی راهکارهای پیشگیری و ضعیی از قاچاق کالا با رویکرد انتظامی» که با روش توصیفی- پیمایشی و در میان ۱۳۱ نفر از مدیران و کارشناسان حوزه قاچاق کالا انجام گرفت، به این نتیجه رسیدند که از بین راهکارهای پنج گانه پیشگیری وضعی، کاهش منافع قابل پیش‌بینی جرم

فاقچاق یا بالاترین نمره، مناسب‌ترین راهکار از دید پاسخگویان بوده است. در رتبه‌بندی تمامی راهکارهای فرعی نیز، برخورد سریع و قاطع با سرشاخه‌های اصلی فاقچاق بالاترین رتبه را در میان پاسخگویان به خود اختصاص داده است
ابراهیم‌زاده آسمین و عباسیان (۱۳۸۹: ۱۴) در مقاله‌ای با عنوان «بررسی عوامل و دلایل قاچاق در استان سیستان و بلوچستان و راهکارهای رفع آن»، وجود محرومیت‌های شدید اقتصادی، میزان بالای بیکاری در مناطق مرزی و سودآوری بالای قاچاق کالا را از مهم‌ترین دلایل گرایش به قاچاق کالا دانسته‌اند. محققان یاد شده، بستن مرزها و ایجاد امتیت لازم در استان و رونق دادن به بازارچه‌های مرزی را بر رشد و شکوفایی اقتصادی و اجتماعی منطقه و به‌تبع آن کاهش قاچاق کالا مؤثر دانسته‌اند.

کوپه و دیگران^۱ (۱۹۹۷: ۱۱) در مقاله‌ای به بررسی «جهانی شدن، مدیریت عمومی جدید و توانمندسازی دولت: آینده مدیریت پلیس و نیروی انتظامی» پرداختند. هدف آن‌ها شناخت ارتباط بین فرایندهای جهانی شدن و مدیریت عمومی جدید، و بررسی تأثیرات آن‌ها بر مدیریت پلیس و نیروی انتظامی به‌طور خاص بود.

رادل و دیگران^۲ (۲۰۱۱: ۱۵) در مطالعه خود به «بررسی نقش پلیس و افسران امنیتی خصوصی در کنترل اجتماعی شهری» پرداختند. محققان در این مطالعه مقطعی تحولات پلیس و افسران امنیت را در ۳۰۰ استان پُرتراکم ایالات متحده را بررسی کردند. نتایج این مطالعه نشان داد که با کنترل شاخص‌های ساختار جمعیتی، نژاد، درآمد و طبقه، بین جرم و توسعه هر دوی افسران پلیس و افسران امنیتی خصوصی ارتباط روشن و پایداری، البته به‌شكل ضعیف، وجود دارد. با این‌حال، برخلاف انتظار، نیروهای امنیتی خصوصی به‌احتمال زیاد در مقایسه با همتایان عمومی خویش در استان‌های دارای میزان جرایم بالا استقرار یافته بودند. نتایج همچنین، از فرضیه تهدید گروه اقلیت که ادعا دارد کنترل اجتماعی رسمی برای تنظیم و کنترل جمعیت سیاهان

1. Cope, Leishman and Starie
2. Ruddell, Thomas and Patten

به کار می رود، حمایت می کند. سرانجام، حضور بالاتر جمعیت های فقیر به طور مستقیم با تقویت هر دو نیروهای پلیس و افسران امنیت در رابطه بوده است. این مطالعه نشان می دهد که مأموران امنیتی خصوصی آمریکایی نقش مهمی در افزایش فعالیت های پلیس با شکل دادن به کنترل اجتماعی شهری دارند. این نتایج دلالت هایی برای مطالعه اجرای قانون خصوصی و دولتی، کنترل اجتماعی شهری و تنظیم و کنترل جمعیت های اقلیت و طبقات فقیر دارد. تحقیق حاضر به دنبال شناخت علل و عوامل مؤثر بر قاچاق مشروبات الکلی یا پیامدهای آن نیست، بلکه در راستای شناسایی و اولویت بندی شیوه های مدیریت انتظامی مبارزه با قاچاق مشروبات الکلی در شهرستان سقز انجام می گیرد. لذا با توجه به موضوع و هدف، مبانی نظری تحقیق را ادبیاتی تشکیل می دهد که تأکید شان بر روی استراتژی های مدیریتی انتظامی در مقابله با قاچاق کالا به طور کلی و مشروبات الکلی به طور خاص می باشد. بنابراین، شیوه های مبارزه با قاچاق مشروبات الکلی (مفاهیم و متغیرهای اصلی تحقیق) از نظریه های مبتنی بر مدیریت انتظامی (پیش بینی، پیشگیری، کنترل و مقابله (احراری، ۱۳۸۵: ۱۲) استخراج می شوند

تعريف قاچاق کالا

تعاریف مختلفی برای قاچاق کالا ارائه شده است؛ در لغت نامه دهخدا، واژه قاچاق، برگرفته از زبان ترکی دانسته شده است، به معنی آنچه ورود آن به کشور یا معامله آن از طرف دولت ممنوع است. بر اساس این تعریف، کالای قاچاق، کالای ممنوع الورود و ممنوع المعامله بوده و قاچاقچی کسی است که مال التجاره ممنوع الورود یا ممنوع المعامله را بدون کسب اجازه دولت یا پرداختن گمرک وارد کند یا بفروشد (دهخدا، ۱۳۳۹: ۳۷۸). معین نیز در لغت نامه خود، قاچاق را کاری می داند که برخلاف قانون به صورت پنهانی انجام می شود. در این تعریف، متابع قاچاق، متابعی است که معامله یا ورود آن به کشور ممنوع است (معین، ۱۳۸۳: ۵۸۳). اشرفی (۱۳۸۶: ۱۰) با کمک متابع مختلف در تعریف قاچاق می نویسد: «کلمه قاچاق از کلمه ترکی «قاچماق»

مشتق شده و به معنای «ربودن» یا «برده» است. در لغت‌نامه دهخدا این کلمه آنچه ورود آن به کشور و یا معامله آن از طرف دولت ممنوع است، معنا شده است. برخی دیگر از نویسندهای آن را به معنای کاری برخلاف قانون که پنهانی انجام شود یا متعایع که معامله یا ورود آن به کشور ممنوع است دانسته‌اند.»

تعريف مشروبات الکلی و قاچاق آن

الکل به هر چیزی که جنس آن سکرآور و مستکننده باشد، گفته می‌شود (اشرفی، ۱۳۸۶: ۲۹). اسلام با نوشیدن هر نوع مشروبات الکلی و خرید و فروش و هر نوع بهره‌برداری از آن بهشت مخالف است. خمر الکل در آیات قرآنی، پلیدی و رفتاری شیطانی تلقی گردیده و نوشیدن آن گناه کبیره قلمداد شده است (قرآن کریم، سوره بقره، آیه ۲۱۹ و سوره مائدہ، آیه‌های ۹۰-۹۱). در تعریفی از مشروبات الکلی آمده است: «مشروبات الکلی هر ماده‌ای است که حاوی الکل اتانول باشد و برای لذت بردن استفاده می‌شود، نظیر شراب، آبجو، ویسکی، آبمیوه‌های الکلی و ودکا» (طارمیان، ۱۳۸۵: ۱۴).

شیوه‌های قاچاق کالا با تأکید بر قاچاق مشروبات الکلی

شبکه‌های قاچاق به ویژه قاچاقچیان مشروبات الکلی، تجهیزات گیرنده ماهواره و اقلام منکراتی برای افزایش کارایی و قدرت و نفوذ در حضور بیشتر در صحنه ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی دائمًا در حال توسعه و تنوع بخشیدن به راهکارها و شیوه‌های قاچاق می‌باشند و در این راه تمامی امکانات فن‌آوری جهانی را به خدمت می‌گیرند تا به اهداف اصلی خود که یکی منحرف نمودن جوانان کشور و به انحطاط کشاندن افکار آنان و دوم تضعیف و تزلزل ارزش‌های مقدس اسلامی است، نائل آیند و در این راستا، کالاهای ممنوع‌الورود را به صورت غیرقانونی و با روش‌های نوین و پیشرفته از طریق **(*)** جعل اسناد، پنهان‌کاری و استفاده از عوامل دولتی که یکی از روش‌ها در پوشش ترانزیت خواهد بود و همچنین انواع کالاهای مصرفی دیگر را به کشور وارد نموده که

جدا از تحصیل منافع مادی برای خود و ایجاد تبعات منفی اقتصادی برای کشور، رسیدن به هدف عالی خود که همانا ضربه زدن به ارکان مقدس نظام جمهوری اسلامی ایران می‌باشد را دنبال می‌نمایند. طبق بررسی‌ها، مقدار بسیار زیادی از مشروبات الکلی توسط موزنشینانی به ایران وارد می‌شود که روزانه مسیری طولانی را با اسب یا پای پیاده از منطقه کمپی در نزدیکی مرز کردستان ایران، کردستان عراق و ترکیه، طی می‌کنند. حدود ۸۰ درصد قاچاق مشروبات الکلی از این منطقه صورت می‌گیرد.

علل قاچاق کالا با تأکید بر مشروبات الکلی

مهم‌ترین دلایل شکل‌گیری قاچاق کالا در ایران بر اساس تحقیقات صورت گرفته عبارت است از ۱) پایین بودن ریسک قاچاق کالا (به علت گستردگی مرزها و برخی ناهمانگی‌ها در نظارت بر آن و امکان قاچاق از همه نواحی مرزی) (قلی‌زاده و دیگران، ۱۳۹۰؛ رفعتی، ۱۳۸۱)، ۲) رشد و توسعه نامتوازن در مناطق مختلف کشور و بالاتر بودن نرخ بیکاری در مناطق مرزی (قلی‌زاده و دیگران، ۱۳۹۰؛ عبدالمحمدی، ۱۳۸۸)، ۳) ناپایداری، بی‌ثبتی و تغییرات مدام، ۴) سودآوری قاچاق کالا در ایران، ۵) همچواری با کشورهای بی‌ثبت و اقتصاد نامتعادل آن کشورها، ۶) اشتراکات قومیتی در دو سوی مرز (شهدادی و خواجه عسکری، ۱۳۸۳)، ۷) طولانی بودن و هزینه‌بر بودن فرایند واردات قانونی و بالا بودن نرخ تعرفه‌ها در بسیاری از اقلام وارداتی در جهت حمایت از تولیدات داخلی و تشریفات زائد (قلی‌زاده و دیگران، ۱۳۹۰؛ خضرزاده و دیگران، ۱۳۸۹)، ۸) مناطق آزاد و بازارچه‌های مرزی (قادرزاده و دیگران، ۱۳۹۲؛ یارانه‌ها (قلی‌زاده و دیگران، ۱۳۹۰)، ۱۰) باورها و ارزش‌های فرهنگی، و ۱۱) آنومی یا آشفتگی اجتماعی (قادرزاده و دیگران، ۱۳۹۲؛ محسنی تبریزی و دیگران، ۱۳۸۷).

پیامدهای قاچاق کالا با تأکید بر قاچاق مشروبات الکلی

قاچاق کالا به‌طور کلی و قاچاق مشروبات الکلی به‌طور خاص، باعث کمک به افزایش

مدیریت انتظامی

مدیریت، فرایند به کارگیری مؤثر و کارآمد منابع مادی و انسانی در برنامه‌ریزی، سازماندهی، بسیج منابع و امکانات، هدایت و کنترل است که برای دستیابی به اهداف سازمانی و براساس نظام ارزشی مورد قبول، صورت می‌گیرد (رضاییان، ۱۳۸۰: ۵). تعریف مذکور، پنج قضیه اساسی زیر را که زیربنای مفاهیم کلی نظری و عملی (فنی) مدیریت است در بردارد: ۱) مدیریت یک فرایند است، ۲) مفهوم نهفته در مدیریت، هدایت تشکیلات انسانی است، ۳) مدیریت مؤثر، تصمیم‌های مناسبی می‌گیرد و به نتایج مطلوبی دست می‌یابد، ۴) مدیریت کارا، به تخصیص و مصرف مدیرانه منابع می‌گویند، و مدیریت بر فعالیت‌های هدف‌دار تمرکز دارد (رضاییان، ۱۳۸۵: ۷).

(۶) استراتژی‌های انتظامی مبارزه با قاچاق

در ستاد مرکزی مبارزه با قاچاق کالا و ارز برای حل معصل قاچاق کالا سه استراتژی

تدوین و ارائه شده است. بر مبنای چارچوب نظری این پژوهش، یک استراتژی دیگر، یعنی پیش‌بینی نیز مورد اشاره قرار می‌گیرد.

الف) استراتژی پیش‌بینی: این استراتژی، به مجموعه تدابیر، تمهیدات، برنامه‌ها و اقداماتی گفته می‌شود که پلیس و عوامل درگیر در امر مبارزه با قاچاق کالا به طور کلی و مشروبات الکلی به طور خاص، برای بروز و جلوگیری از قاچاق برآورده است. (جمعی از نویسنده‌گان، ۱۳۸۷: ۲۸). برخی از این استراتژی‌ها عبارتند از: شناخت علل مبادرت به قاچاق از سوی قاچاقچیان، برآوردهای اولیه از عوامل تسهیل‌کننده قاچاق، تخمین امکانات و توانایی‌های قاچاقچیان، شناسایی افراد سابقه‌دار در عرضه قاچاق، جمع‌آوری اطلاعات و اخبار در زمینه قاچاق، شناسایی امنیتی - انتظامی منطقه، شناسایی نقاط جرم‌خیز و مکان‌های احتمالی قاچاق، ایجاد بانک اطلاعاتی از قاچاقچیان، و ... .

ب) استراتژی پیشگیری: این استراتژی‌ها عبارتند از: انجام اصلاحات در قوانین و مقررات مرتبط با قاچاق، حمایت و پیگیری اصلاحات ساختاری در جهت تأمین تسهیلات اداری و خدماتی بهینه و جلوگیری از سوءاستفاده از مجوزهای تأمین تقاضای کالا از مبادی رسمی، جهت‌دهی بخشی از منابع ارزی و ریالی در خارج از کشور به سمت تأمین تقاضای کالاهای دارای فراوانی قاچاق از مجاری رسمی و قانونی، شناسایی اقلام عمده قاچاق کالا در دوره‌های زمانی معین در جهت تمرکز بیشتر اقدامات پیشگیری بر روی آنها، حمایت از سیاست‌های نهادینه کردن و ترویج فرهنگ مصرف کالاهای داخلی با تأکید بر ضرورت ارتقاء کیفی تولید آنها، حمایت و پیگیری ساماندهی مبادلات مرز در جهت شفافسازی مبادلات تجاری با تأکید بر تأمین معیشت و کالاهای مورد نیاز مرزنشینان، استفاده از روابط بین‌الملل و عضویت در سازمان‌ها و مؤسسات بین‌المللی و منطقه‌ای در امر مبارزه با قاچاق، فراهم‌سازی امکان تعامل بیشتر بین دستگاه‌های مسئول و مرتبط با قاچاق، اطلاع‌رسانی به افکار عمومی نسبت به مضرات قاچاق و مزیت‌های تأمین کالا از مجاری رسمی، تبادل نظر

و مشاوره با تشکل‌های صنفی، تولیدی و خدماتی در جهت ایجاد تعامل در امر مبارزه با قاچاق، استفاده از تجرب موفق سایر کشورها، مؤسسات و سازمان‌های بین‌المللی در امر پیشگیری از قاچاق، فراهم‌سازی امکان مشارکت بیشتر مراکز آموزشی علمی و تحقیقاتی با دستگاه‌های ذیربطر در تهیه طرح‌های کاربردی (علمی- عملیاتی) مبارزه با قاچاق (احراری، ۱۳۸۵: ۶۲).

ج) استراتژی کترل: این استراتژی‌ها شامل مواردی بدین شرح است؛ حمایت و پیگیری ساماندهی و کترل آبراههای مرزی کشور در جهت جلوگیری از سوءاستفاده از شناورها، اسکله‌ها و سایر لنگرگاه‌ها، حمایت و پیگیری ساماندهی کترل مرزهای زمینی، حمایت و پیگیری ساماندهی کترل مرزهای هوایی کشور در جهت جلوگیری از سوءاستفاده از مبادی هوایی و سائط نقلیه هوایی و خدمه آن در امر قاچاق، حمایت از تقویت و تجهیز نیروی انتظامی در مرزهای آبی و زمینی و محورهای بازرگانی مصوب شورای امنیت کشور در جهت روان‌سازی و بالا بردن دقت کترل، تعمیم بخشیدن نظارت گمرک بر تمامی مبادلات مرزی از مجاری و مبادی مختلف، حمایت از اعمال مدیریت هماهنگ در کلیه مبادی رسمی، حمایت و پیگیری از تمرکزدایی از سازمان‌های کشوری مسئول انجام خدمات و امور کترلی در مبادی، تجهیز سخت‌افزاری و نرم‌افزاری نمایندگی آنان در جهت انجام امور کترلی و خدماتی مورد نیاز بدون ارجاع متقاضیان به مرکز، حمایت و پیگیری مکانیزه کردن خدمات و امور کترلی در مبادی رسمی و گلوگاه‌ها، فراهم‌سازی نظارت به ویژه بر دارندگان مجوزها و امتیازهای اقتصادی عمدۀ در امر واردات، صادرات، توزیع، عرضه و تقاضا، فراهم‌سازی نظارت ویژه بر اجرای قوانین مرتبط به مبارزه با قاچاق کالا و ارز در دستگاه‌های اجرائی و واحدهای بسته به آن‌ها، پیگیری و حمایت از روان‌سازی تسهیلات ترانزیت کالا و مکانیزه کردن کترل محموله‌های ترانزیتی، فراهم‌سازی زمینه (پ) مبادلات اطلاعات سیستماتیک دستگاه‌های مسئول و مرتبط با امر قاچاق، حمایت از رهگیری منابع ارزی و ریالی در چهارچوب قانون جهت جلوگیری از سوءاستفاده

منابع مذکور در امر قاچاق، استفاده از اختیارات دولت در امور کنترلی مرتبط با امر قاچاق کالا و ارز مانند ماده واحد اصلاحیه قانون تعزیرات حکومتی، اعمال مقررات استاندارد، بهداشتی، اینمی بر روی کالاهای هدف، مالیات بر ارزش افزوده و ...، پیگیری سازماندهی حفاظت از محدوده کلیه مناطق ویژه و آزاد و امور کنترلی آنها جهت جلوگیری از ترددہای غیرمجاز و قاچاق، ترویج و تعمیق فرهنگ تقبیح قاچاق در افکار عمومی و فراهمسازی همکاری اطلاعاتی مردم با ارگانهای مسئول، استفاده از تجارب موفق سایر کشورها و مؤسسات و سازمانهای بینالمللی در امر کنترل، و ... (احراری، ۱۳۸۵: ۶۴).

د) استراتژی مقابله: در زمینه مقابله استراتژی‌ها عبارتند از: متناسب‌سازی و اصلاح شیوه‌های مجازات مرتکبین و مباشرین و معونین در امر قاچاق، تشديد و اصلاح شیوه‌های مجازات کارکنان حکومتی مخالف و مجرم در امر قاچاق، ریشه‌کن کردن و پاکسازی مداوم عوامل مؤید قاچاقچیان در دستگاه‌های حکومتی، متناسب‌سازی و اصلاح رویه‌های تشویق کارکنان مرتبط به امر مبارزه با قاچاق، تقویت اقدامات اطلاعاتی جهت کشف شبکه‌ها و عوامل اصلی قاچاق، اولویت دادن به مقابله با عوامل عمدۀ قاچاق، انجام عملیات روانی در سطح جامعه بر روی عوامل عمدۀ قاچاق در جهت خوف از عقوبات و کناره‌گیری از اقتصاد زیرزمینی و رجاء برای انجام فعالیت‌های سالم و قانونی، تخصصی نمودن امر مقابله در تمامی زمینه‌های انتظامی و قضایی در عین تعامل با سایر بخش‌های مربوط به امر مبارزه، برنامه‌ریزی مستمر تهیه طرح‌های مقابله در زمینه‌های ورود و خروج، حمل و نقل، توزیع، و عرضه و فروش کالاهای عمدۀ ارز قاچاق، استفاده از اختیارات دولت در جهت مقابله با عوامل عمدۀ قاچاق برای تنگ کردن عرصه فعالیت آنان و افزایش هزینه ریسک قاچاق، انجام و تقویت همبستگی در بین دستگاه‌های مسئول و مرتبط به امر مبارزه با قاچاق، استفاده از تجارب موفق سایر کشورها و مؤسسات و سازمانهای بینالمللی در امر مبارزه، ارتقاء سطح دانش و مهارت کارکنان مرتبط در امر مبارزه با قاچاق برای آشنایی با

شیوه‌های قاچاقچیان و اتخاذ رویه‌های بھینه و هماهنگ در مقابله با آنان، تمرکز بخشیدن امر مبارزه در قبل از ورود و هنگام ورود و خروج از مرزهای بین‌المللی، و ... (احراری، ۱۳۸۵: ۶۷).

یافته‌های تحقیق

با استفاده از آزمون آماری و استنباط از داده‌ها، فرضیه‌های تحقیق مورد بررسی قرار می‌گیرند. برای بررسی فرضیه‌های پژوهش نیز، از آزمون‌های تی تکنمونه‌ای^۱ و رتبه‌ای فریدمن^۲ استفاده شده است.

فرضیه ۱: شیوه‌های مدیریت انتظامی مبتنی بر پیش‌بینی بیش از حد متوسط برای مبارزه با قاچاق مشروبات الکلی اثربخش هستند.

جدول ۱. عناصر آزمون تی تکنمونه‌ای برای بررسی فرضیه فرعی شماره ۱

مقدار آزمون = ۲۴				میانگین خطای معیار	انحراف معیار	میانگین	تعداد نمونه	شخص
اختلاف میانگین	معنی داری	درجه آزادی	مقدار ۱					
۷,۶۹	۰,۰۰	۱۴۲	۱۷,۴۱	۰,۴۴	۵,۲۳	۳۱,۶۹	۱۴۳	شیوه پیش‌بینی

همان‌طور که مشاهده می‌شود، مقدار t (۱۷/۴۱) با درجه آزادی ۱۴۲ در سطح یک درصد معنی دار است. به عبارت دیگر، رقم میانگین مشاهده شده (۳۱/۶۹) از رقم میانگین مورد انتظار (۲۴) بزرگتر بوده و اختلاف میانگین مشاهده شده و مقدار آزمون، $7/69$ بوده است و این اختلاف میانگین حکایت از به تأیید رسیدن فرضیه می‌باشد.

طبق نتایج، از دید پاسخگویان گویه‌های جمع‌آوری اطلاعات و اخبار در زمینه قاچاق مشروبات الکلی، شناسایی امنیتی- انتظامی منطقه، و شناسایی نقاط جرم‌خیز و مکان‌های احتمالی قاچاق مشروبات الکلی رتبه‌های اول تا سوم را به خود اختصاص داده‌اند.

1. One-Sample T Test
2. Friedman Test

فرضیه ۲: شیوه‌های مدیریت انتظامی مبتنی بر پیشگیری بیش از حد متوسط برای مبارزه با قاچاق مشروبات الکلی اثربخش هستند.

جدول ۲. عناصر آزمون تی تکنمونه‌ای برای بررسی فرضیه فرعی شماره ۲

مقدار آزمون = ۵۱				میانگین خطای معیار	انحراف معیار	میانگین	تعداد نمونه	شاخص
اختلاف میانگین	معنی داری	درجه آزادی	مقدار t	۱,۰۲	۱۲,۲۶	۶۰,۷۰	۱۴۳	شیوه پیشگیری
۹,۷۰	۰,۰۰۰	۱۴۲	۹,۴۶					

همان‌طور که مشاهده می‌شود، مقدار t (۹/۴۶) با درجه آزادی ۱۴۲ در سطح یک درصد معنی دار است. به عبارت دیگر، رقم میانگین مشاهده شده (۶۰/۷۰) از رقم میانگین مورد انتظار (۵۱) بزرگ‌تر بوده و اختلاف میانگین مشاهده شده و مقدار آزمون، ۹/۷۰ بوده است و این اختلاف میانگین حکایت از به تأیید رسیدن فرضیه دوم می‌باشد. طبق نتایج، از دید پاسخگویان گوییه‌های ترغیب کارکنان به مبارزه جدی با قاچاق مشروبات الکلی با اعطای تشویق‌های معنوی و مادی، شناسایی و اطلاع‌رسانی شگردهای جدید قاچاق مشروبات الکلی، و نظارت بیشتر بر قاچاق‌کنندگان سابقه‌دار رتبه‌های اول تا سوم را به خود اختصاص داده‌اند.

فرضیه ۳: شیوه‌های مدیریت انتظامی مبتنی بر کنترل بیش از حد متوسط برای مبارزه با قاچاق مشروبات الکلی اثربخش هستند.

جدول ۳. عناصر آزمون تی تکنمونه‌ای برای بررسی فرضیه فرعی شماره ۳

مقدار آزمون = ۲۴				میانگین خطای معیار	انحراف معیار	میانگین	تعداد نمونه	شاخص
اختلاف میانگین	معنی داری	درجه آزادی	مقدار t	۰,۴۹	۵,۸۸	۳۰,۰۳	۱۴۳	شیوه کنترل
۶,۰۳	۰,۰۰۰	۱۴۲	۱۲,۲۶					

مشاهده می‌شود، مقدار t (۱۲/۲۶) با درجه آزادی ۱۴۲ در سطح یک درصد معنی‌دار است. به عبارت دیگر، رقم میانگین مشاهده شده (۳۰/۰۳) از رقم میانگین مورد انتظار (۲۴) بزرگ‌تر بوده و اختلاف میانگین مشاهده شده و مقدار آزمون، ۶/۰۳ بوده است و این اختلاف میانگین حکایت از به تأیید رسیدن فرضیه سوم می‌باشد.

طبق نتایج، از دید پاسخگویان گویه‌های کارگیری کارکنان و مدیران متعهد، کارآمد و فاقد سوابق سوءامنیتی و غیرامنیتی در معابر و محل‌های عبور مشروبات الكلی، انسداد کامل مرز با استفاده از ابزار نوین، و تجهیز ایستگاه‌های ایست و بازرسی به دوربین‌های مداربسته، حرارتی و دید در شب و دستگاه‌های ایکس‌ری با هدف کنترل حاملان قاچاق مشروبات الكلی رتبه‌های اول تا سوم را به خود اختصاص داده‌اند

فرضیه ۴: شیوه‌های مدیریت انتظامی مبتنی بر مقابله بیش از حد متوسط برای کشف و مبارزه با قاچاق مشروبات الكلی اثربخش هستند.

جدول ۴. عناصر آزمون تی تکنومنه‌ای برای بررسی فرضیه فرعی شماره ۴

مقدار آزمون = ۴۲					میانگین خطای معيار	انحراف معيار	میانگین	تعداد نمونه	شاخص
اختلاف میانگین	معنی‌داری	درجه آزادی	t	مقدار					
۱۰,۲۷	۰,۰۰۰	۱۴۲	۱۲,۶۸		۰,۸۱	۹,۶۸	۵۲,۲۷	۱۴۳	شیوه مقابله

همان‌طور که مشاهده می‌شود، مقدار t (۱۲/۶۸) با درجه آزادی ۱۴۲ در سطح یک درصد معنی‌دار است. به عبارت دیگر، رقم میانگین مشاهده شده (۵۲/۲۷) از رقم میانگین مورد انتظار (۴۲) بزرگ‌تر بوده و اختلاف میانگین مشاهده شده و مقدار آزمون، ۱۰/۲۷ بوده است و این اختلاف میانگین حکایت از به تأیید رسیدن فرضیه چهارم می‌باشد.

طبق نتایج، از دید پاسخگویان گویه‌های تصویب شدید مجازات برای قاچاقچیان

مشروبات الكلی، برخورد سریع و قاطع با سرشاخه‌های اصلی قاچاق مشروبات الكلی، و مشارکت و اهتمام جدی کلیه دستگاه‌های دولتی با تمام ظرفیت‌های موجود برای مبارزه با قاچاق مشروبات الكلی رتبه‌های اول تا سوم را به خود اختصاص داده‌اند.

فرضیه ۵: شیوه‌های مدیریت انتظامی مبارزه با قاچاق مشروبات الكلی به میزانی متفاوت اثرگذار هستند.

برای بررسی فرضیه پنجم، ابتدا نمره‌های هر کدام از شاخص‌های پنج گانه مدیریت انتظامی مبارزه با قاچاق مشروبات الكلی را به نمرات استاندارد تبدیل کردیم، زیرا تعداد گویه‌های شاخص‌های بدست آمده برابر نبوده و لازم شد که حداقل وزن آن‌ها یکسان گردد. بدین منظور، مجموع نمرات (X)، انحراف معیار (s) و میانگین (m) هر کدام از شاخص‌های پنج گانه محاسبه شد و براساس آن عناصر (جدول ۴-۲۰) و با کمک فرمول ۴-۱، نمرات استاندارد (Z) بدست آمد. در نهایت، نمرات استاندارد از بزرگ به کوچک رتبه‌بندی گردید و بدین ترتیب میزان اهمیت هر کدام از شیوه‌های مدیریت انتظامی در مبارزه با قاچاق مشروبات الكلی مشخص شد.

جدول ۵. مجموع نمرات، انحراف معیار، میانگین، نمره استاندارد و رتبه شیوه‌های مدیریت انتظامی برای مبارزه با قاچاق مشروبات الكلی

رتبه	نمره استاندارد (Z)	میانگین (m)	انحراف معیار (s)	مجموع نمرات (X)	شاخص (شیوه مدیریت انتظامی)
۱	۸۵۰,۹۱	۳۱,۷۰	۵,۲۹	۴۵۳۳	پیش‌بینی
۴	۷۰۳,۱۲	۶۰,۷۱	۱۲,۲۶	۸۶۸۱	پیشگیری
۳	۷۲۵,۳۳	۳۰,۰۳	۵,۸۸	۴۲۹۵	کنترل
۲	۷۶۶,۸۱	۵۲,۲۷	۹,۶۸	۷۴۷۵	مقابله

فرمول ۱ (تبدیل نمرات به نمرات استاندارد):

$$Z = \frac{X - m}{s}$$

نتیجه‌گیری

فناوری مسروقات الکلی به مثابه بخشی از قاچاق مواد مخدر، بر امنیت اقتصادی جامعه نیز اثرات منفی می‌گذارد. قاچاق این کالاها از طریق افزایش هزینه‌های انتظامی و قضایی یک امنیت اقتصادی و امنیت کل جامعه اثر می‌گذارد. این معضل، مانعی برای توسعه مناطق مرزی و در واقع، مانع توسعه متوازن کشور است. قاچاق کالاهای متنوعه‌ای چون مواد مخدر، مسروقات الکلی، اسلحه و ... با ناامن نمودن مرزهای کشور، یا عث برخواز ناآرامی گردیده و مانع از توسعه سرمایه‌گذاری‌های داخلی، جلب سرمایه‌گذاری خارجی و در نتیجه توسعه این مناطق که بخش عظیم و مهمی از خاک ایران را تشکیل می‌دهند، می‌گردد. قاچاق مسروقات الکلی دارای تبعات منفی اجتماعی نیز هست. قاچاق این مواد با افزایش جرایمی نظیر قتل، سرقت، اعتیاد، طلاق و ... همراه است و این مسائل، امنیت اجتماعی و ملی جامعه را تحلیل می‌برند. قاچاق مسروقات همچنین، احساس امنیت اجتماعی شهروندان را تحت تأثیر قرار داده و

باعث کاهش احساس تعلق افراد به جامعه می‌گردد و لذا، عامل عمدۀ نامنی اجتماعی و اخلاقی می‌گردد. قاچاق مشروبات الکلی جرمی است که خود علت بسیاری از جرایم دیگر به حساب می‌آید. عبور و مرور غیرمجاز از مرزها، حمل اسلحه و ارتکاب قتل و جنایت برای حفظ و انتقال موفق مشروبات الکلی، پولشویی، سرقت، ایجاد رُعب و وحشت توسط قاچاقچیان مسلح و ... از جمله مصاديق این جرایم است که ضمن وقوع آن‌ها، امنیت و احساس امنیت شهروندان به‌شدت تحت تأثیر قرار می‌گیرد با عنایت به پیامدهای منفی ناشی از ورود قاچاق مشروبات الکلی به جامعه - که در بالا بدان‌ها اشاره شد و نیز با توجه به اینکه قاچاق مشروبات الکلی مسئله‌ای است که کشور ایران و به‌طور ویژه استان کردستان و شهرستان سقز به‌دلیل موقعیت مرزی خود، با آن همواره دست‌وپنجه نرم می‌کند و ابعاد مختلف امنیت ملی به‌شدت از آن متأثر می‌گردد، در این تحقیق به بررسی شیوه‌های مدیریت انتظامی مبارزه با قاچاق مشروبات الکلی و میزان اثربخشی آن‌ها در شهرستان سقز پرداخته شد.

همان‌طور که پیش‌تر اشاره شد، مدیریت انتظامی علم و هنر به کارگیری کلیه امکانات مادی و معنوی پلیس به‌منظور برنامه‌ریزی، سازماندهی، هدایت و رهبری و نظارت و کنترل، برای دستیابی به‌اهداف سازمانی که همانا برقراری و حفظ نظم، امنیت و آرامش در جامعه است، می‌باشد. در تحقیق حاضر، منظور از شیوه‌های مدیریت انتظامی، تمامی اقدامات مقابله‌ای پلیس و عوامل درگیر در امر مبارزه با قاچاق کالا و ارز بوده که برای مقابله با قاچاق مشروبات الکلی صورت می‌گیرد و شامل چهار بُعد پیش‌بینی، پیشگیری، کنترل و مقابله است. با تعاریف فوق مشخص می‌شود که شیوه‌های مدیریت انتظامی برای مبارزه با وقوع جرم، شبیه یک رویکرد پیشگیری چندنهادی برای مقابله با جرائم از جمله قاچاق مشروبات الکلی است. تجربه ثابت کرده است که پیشگیری تک‌عاملی (نهادی) برای مقابله با جرائم اثربخشی مناسب و مطلوبی ندارد و هیچ سازمانی به‌نهایی نمی‌تواند جرم را کاهش دهد. راهبردهای مناسب برای پیشگیری از جرم باید بر شرایط و عوامل متفاوت مؤثر در وقوع جرم،

متمرکز یاشد. رویکرد مشارکتی با یکی کردن و متمرکز کردن افراد و سازمان‌ها، آن‌ها را به ایجاد روابطی داوطلبانه، سودمند (به‌طور متقابل) و نوآورانه تشویق می‌کند. این رویکرد با سایر رویکردها در هدف مشترک است و مانند آن‌ها در پی کاهش جرم و افزایش ایمنی ساکنان جوامع است. پیشگیری چندنهادی در مقایسه با مداخله یکنهادی از این نکته نشأت می‌گیرد که آموزش و پرورش، اشتغال، فعالیت اجتماعی، خدمات رفاهی و بهداشتی، پلیس و کسب‌وکارها، همگی در زنجیره وسیع پیشگیری از جرم نقش دارند. رویکرد مشارکتی در پیشگیری از جرم- یعنی جمع کردن، شبکه‌بندی متخصصان و نهادها، تشریک مساعی، هم‌فکری، درگیر کردن جامعه در تصمیم‌گیری و مدیریت پیشگیری از جرم- به عنوان یکی از ارکان اصلی سیاست‌گذاری کشورها در زمینه پیشگیری از جرم مطرح بوده و هست. با توجه به نقش بی‌بدیل نیروی انتظامی در تأمین امنیت در جامعه به معنای کلی و مبارزه با قاچاق مشروبات الکلی به‌طور خاص، می‌توان نتیجه گرفت که در درون این ارگان کلیدی، شیوه‌های مدیریت انتظامی برای مبارزه با وقوع جرم، شبیه یک رویکرد پیشگیری چندنهادی برای مقابله با جرائم از جمله قاچاق مشروبات الکلی است.

تحقیق حاضر با در نظر گرفتن شیوه‌های مدیریت انتظامی در مبارزه با قاچاق مشروبات الکلی به مثابه رویکرده چندنهادی در درون سازمان انتظامی، به این نتیجه رسید که این شیوه‌ها البته به میزانی متفاوت برای مبارزه با قاچاق مشروبات الکلی اثربخش و مفید هستند. نتایج این مطالعه با مبانی نظری و همچنین با مطالعات هم‌سنخ خود، هماهنگ و همسو بوده است. به عبارت دیگر، مطابق با نتایج این تحقیق، شیوه‌های مدیریت انتظامی برای مبارزه با قاچاق مشروبات الکلی در شهرستان سقز به‌طور خاص و جامعه ایران به‌طور کلی، تا حد زیادی کارایی و اثربخشی دارند. لازم است اشاره کنیم که مطابق با نتایج، بهترین روش‌های مبارزه با قاچاق مشروبات الکلی در شهرستان سقز به‌ترتیب استراتژی و به‌ترتیب اولویت را در درون هر استراتژی عبارتند از:

در قسمت الف) پیش‌بینی:

۱. جمع‌آوری اطلاعات و اخبار در زمینه قاچاق مشروبات الکلی،
۲. شناسایی امنیتی - انتظامی منطقه،
۳. شناسایی نقاط جرم خیز و مکان‌های احتمالی قاچاق مشروبات الکلی،
۴. ایجاد بانک اطلاعاتی از قاچاقچیان مشروبات الکلی در منطقه،
۵. شناسایی افراد سابقه‌دار در عرضه قاچاق مشروبات الکلی،
۶. تخمین امکانات و توانایی‌های قاچاقچیان مشروبات الکلی،
۷. شناخت علل مبادرت به قاچاق مشروبات الکلی از سوی قاچاقچیان، و
۸. برآوردهای اولیه از عوامل تسهیل‌کننده قاچاق مشروبات الکلی.

ب) مقابله:

۱. تصویب شدید مجازات برای قاچاقچیان مشروبات الکلی،
۲. برخورد سریع و قاطع با سرشاههای اصلی قاچاق مشروبات الکلی،
۳. مشارکت و اهتمام جدی کلیه دستگاه‌های دولتی با تمام ظرفیت‌های موجود برای مبارزه با قاچاق مشروبات الکلی،
۴. سرعت عمل در تعقیب، شناسایی و دستگیری قاچاقچیان مشروبات الکلی،
۵. مدیریت زمان در ناکام گذاشتن قاچاقچیان مشروبات الکلی،
۶. بهره‌وری از فنون کشف علمی قاچاق مشروبات الکلی،
۷. افزایش کارائی در بهکارگیری لوازم و ملزمات ضد قاچاق مشروبات الکلی،
۸. بهره‌مندی از وحدت فرماندهی،
۹. توجیه و آموزش نیروهای اقدام‌کننده در زمینه مقابله با قاچاق مشروبات الکلی،
۱۰. برآورد از توان عملیات و فضای کنش قاچاقچیان مشروبات الکلی،
۱۱. اقدام مؤثر در بهکارگیری عوامل نما در راستای عملیات مقابله‌ای،
۱۲. بازجویی بهتر از افراد مشکوک و مظنون در مقابله با قاچاق مشروبات الکلی،
۱۳. تشکیل پاسگاه‌های فرماندهی و تاکیکی، و

۱۴. مطلوب شدن گزارش قاچاق مشروبات الکلی.

ج) کترل:

۱. به کارگیری کارکنان و مدیران متعهد، کارآمد و فاقد سوابق سوءامنیتی و غیرامنیتی در معابر و محلهای عبور مشروبات الکلی،
۲. اتسداد کامل مرز با استفاده از ابزار نوین،
۳. تجهیز ایستگاههای ایست و بازرگانی به دوربینهای مداربسته، حرارتی و دید در شب و دستگاههای ایکس ری با هدف کترل حاملان قاچاق مشروبات الکلی،
۴. کترل بیشتر قاچاق کنندگان مشروبات الکلی،
۵. کترل بیشتر بر مناطق جرم خیز،
۶. تقویت برنامههای انتظامی کترول قاچاق مشروبات الکلی،
۷. کترول بیشتر مناطق جرم خیز و هدف توسط شهروندان، و
۸. بازرگانی از کلیه خودروهایی که از مقابل ایستگاههای ایست و بازرگانی عبور میکنند.

د) پیشگیری:

۱. ترغیب کارکنان به مبارزه جدی با قاچاق مشروبات الکلی با اعطای تشویق‌های معنوی و مادی،
۲. شناسایی و اطلاع‌رسانی شگردهای جدید قاچاق مشروبات الکلی،
۳. نظارت بیشتر بر قاچاق کنندگان سابقه‌دار،
۴. تعامل نیروی انتظامی با سایر ارگان‌های متولی در خصوص پیشگیری از قاچاق مشروبات الکلی،
۵. هماهنگی نیروی انتظامی با سایر ارگان‌های متولی در خصوص پیشگیری از قاچاق مشروبات الکلی،
۶. اقتاع افکار عمومی در مبارزه با قاچاق مشروبات الکلی از طریق رسانه‌های جمعی،
۷. تقویت گشت انتظامی در مکان‌های احتمالی قاچاق مشروبات الکلی،
۸. تشکیل کلاس‌های آموزشی در سطوح مختلف برای پیشگیری از قاچاق

مشروعات الكلى،

٩. اجرای رزمایش‌های مبارزه با قاچاق مشروعات الكلى به صورت متناوب در طول سال در نقاط آلوده و جرم خیز،
١٠. بهره‌گیری از ظرفیت مردمی به منظور شناسایی قاچاقچیان مشروعات،
١١. افزایش آگاهی شهروندان برای پیشگیری از قاچاق مشروعات الكلى،
١٢. تشکیل کلاس‌های آگاه‌سازی به منظور جلب مشارکت مردمی در راستای اقدامات پیشگیرانه،
١٣. بازنگری در طرح‌ها و دستورالعمل‌های پیشگیری از قاچاق مشروعات،
١٤. انجام عمليات روانی،
١٥. افزایش بازدیدهای غیرمترقبه توسط فرماندهان و مدیران نظامی،
١٦. ایجاد هماهنگی و ارتباط منطقی طرح‌ها و دستورالعمل‌های سازمانی با مستندات در واحدهای متناظر سایر ارگان‌های متولی، و
١٧. برگزاری تمرین ستادی مشترک با سایر ارگان‌های متولی.

منابع و مأخذ

فارسی

ابراهیم‌زاده آسمین، حسین و مجتبی عباسیان (۱۳۸۹). بررسی عوامل و دلایل قاچاق در استان سیستان و بلوچستان و راهکارهای رفع آن، دو ماهنامه توسعه انسانی پلیس، سال هفتم، شماره ۳۱.

احراری، جلال (۱۳۸۵). بررسی عوامل مؤثر بر قاچاق کالا در سال ۱۳۸۵، پایان‌نامه کارشناسی ارشد دافوس، ناجا.

اشرفی، یوسف (۱۳۸۶). بررسی شیوه‌های کاربردی مقابله با قاچاق کالا و مشروبات الکلی از صریح سردشت در سال ۱۳۸۵، پایان‌نامه کارشناسی ارشد کشف جرائم، دانشگاه علوم انتظامی، دانشکده جنایی.

امین‌صارمی، نوذر و امیر همتی (۱۳۹۴). چالش‌های فرماندهان و مدیران در مدیریت انتظامی پدیده بدحجابی (مورد مطالعه استان کرمانشاه ۱۳۹۳)، فصلنامه مطالعات مدیریت انتظامی، سال دهم، شماره سوم.

امین‌صارمی، نوذر و رضا جورکش (۱۳۷۹). تبیین قاچاق کالا از منظر جامعه‌شناسی، فصلنامه دانش انتظامی، شماره ۶ و ۷.

امین‌صارمی، نوذر، نیکجو، جمال و علی قرابی (۱۳۹۴). تأثیر اجرای مأموریت‌های ابلاغی ۱۱۰ بر مدیریت انتظامی جرم (سرقت منزل) در فرماندهی انتظامی شهرستان ورامین در سال ۱۳۹۱، فصلنامه علمی-تخصصی دانش انتظامی شرق استان تهران، سال دوم، شماره ششم، تابستان.

جمعی از نویسندها (۱۳۹۰). مدیریت بحران با رویکرد انتظامی، تهران: نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران، معاونت آموزش ناجا.

جمعی از نویسندها (۱۳۸۷). مدیریت بحران با رویکرد امنیت عمومی ۲، با نظارت حسین حسینی و سید‌مجید جدی، جلد دوم، تهران: نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران، معاونت آموزش ناجا.

(*) جمعی از نویسندها (۱۳۸۶). مدیریت بحران با رویکرد امنیت عمومی ۱، با نظارت سید‌مجید جدی و حسین حسینی، جلد اول، تهران: نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران.

دوماهنامه اقتصاد پنهان ◆ سال اول ◆ شماره سوم ◆ تابستان ۱۳۹۳

معاونت آموزش ناجا.

دهخدا، علی اکبر (۱۳۳۹). لغت‌نامه دهخدا ذیل واژه قاچاق، تهران: نشر بی‌نا.

رحیمی، محمد، رحیمی، فواد و لیلی رحیمی (۱۳۸۹). بررسی و شناخت پیامدهای و تهدیدهای قاچاق کالا و تبعات اقتصادی آن برای کشور با ارائه راهکارهای مناسب، در مجموعه مقالات و سخنرانی‌های اولین همایش علمی تخصصی قاچاق کالا استان کردستان؛ علمل، پیامدها و راهکارها، فرماندهی انتظامی استان کردستان، دفتر تحقیقات کاربردی، شهریور ماه ۱۳۸۹، تهران: دانشگاه علوم انتظامی ناجا.

رضاییان، علی (۱۳۸۵). اصول مدیریت، چاپ بیستم، تهران: انتشارات سمت.

رضاییان، علی (۱۳۸۰). مبانی و سازمان مدیریت، چاپ یازدهم، تهران: انتشارات سمت.

رفعتی، محمدرضا (۱۳۸۱). برآورد میزان حمایت‌های گمرکی برای جلوگیری از قاچاق کالا، مجموعه مقالات همایش قاچاق کالا، مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، تهران. شهدادی، علی و محمد خواجه عسکری (۱۳۸۳). طرح جامع مبارزه با قاچاق کالا و ارز در استان هرمزگان، بندرعباس، معاونت سیاسی و امنیتی استانداری.

صدیق‌سروستانی، رحمت‌الله (۱۳۸۵). آسیب‌شناسی اجتماعی، تهران: انتشارات آن.

طارمیان، فرهاد (۱۳۸۵). حقایقی در مورد زندگی سالم و به دور از مواد، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.

عبدالرحمانی، رضا (۱۳۸۲). درآمدی بر فرهنگ سازمانی غیررسمی پلیس، فصلنامه دانش انتظامی، سال نهم، شماره سوم.

عبدالمحمدی، امیر (۱۳۸۸). مطالعه و بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر قاچاق کالا در ایران، فصلنامه نظم و امنیت انتظامی، شماره سوم، سال دوم.

قادرزاده، امید، محمدپور، احمد و امید قادری (۱۳۹۲). مطالعه کیفی تأثیرات بازارچه‌های مرزی بر تداوم پدیده قاچاق، جامعه‌شناسی کاربردی، سال بیست و چهارم، شماره پیاپی ۵۱، شماره سوم.

قاضی، حمید (۱۳۸۷). پیشگیری از جرم و اقدامات تقنیتی مرتبط، فصلنامه نظارت و بازرسی، سال دوم، شماره پنجم، تهران: انتشارات ایمان.

قرآن کریم، سوره‌های مبارکه بقره و مائدہ.

- قلیزاده، سیدابراهیم، علیپور، عباس و کاظم ذوقی بارانی (۱۳۹۰). علل و پیامدها قاچاق کالا در ایران پس از انقلاب اسلامی، *فصلنامه دانش انتظامی*، سال دوازدهم، شماره چهارم.
- گل محمدی خامنه، علی (۱۳۸۳). مدیریت پیشگیری از جرایم، تهران: انتشارات تمدن اسلامی.
- گل محمدی خامنه، علی (۱۳۷۹). مبانی امور انتظامی (۲)، تهران: نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران، معاونت آموزش ناجا.
- گولد، جولیوس و ام. کولپ (۱۳۸۴). *فرهنگ علوم اجتماعی*، ترجمه باقر پرهام، تهران: انتشارات مازیار.
- محسنی تبریزی، علیرضا، نایبپور، محمد و رحیم فرید مهر (۱۳۸۷). عوامل مؤثر بر قاچاق اسلحه و مشروبات الکلی از مرز پیرانشهر، *فصلنامه مطالعات مدیریت انتظامی*، سال سوم، شماره دوم.
- مصطفی نژاد، حسن (۱۳۸۹). مدیریت بحران‌های قومی با رویکرد انتظامی، تهران: انتشارات زرد.
- معین، محمد (۱۳۸۳). *فرهنگ فارسی معین*، چاپ هشتم، تهران: انتشارات امیرکبیر.
- وطنپور، علیرضا (۱۳۸۷). قاچاق کالا و تأثیر آن بر امنیت اقتصادی کشور، *فصلنامه کارآگاه*، دوره دوم، شماره ۳.
- هفته‌نامه سیروان، سازمان همیاری شهرداری‌های استان کردستان، *هفته‌نامه استانی سیروان*، شماره ۵۰۹، مورخه ۱۸/۰۸/۱۳۸۷.
- یوسفوند، جواد و سعید خانی (۱۳۹۲). بررسی راهکارهای پیشگیری وضعی از قاچاق کالا با رویکرد انتظامی، *فصلنامه پژوهش‌های اطلاعاتی و جنایی*، سال هشتم، شماره چهارم.

انگلیسی

- Cope, S., Leishman, F., and P. Starie (1997). Globalization, New Public Management and the Enabling State: Futures of Police Management, *International Journal of Public Sector Management*, Vol. 10, Issue 6, Pp. 444-460.
- Ruddell, R., Thomas, M. O., and R. Patten (2011). Examining the Roles of the Police and Private Security Officers in Urban Social Control, *International Journal of Police Science & Management*, Vol. 13, No. 1, Pp. 54-69.